

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مجموعه قوانین و مقررات آب و فاضلاب

تدوین:

گروه علمی مؤسسه آموزش عالی آزاد چتر دانش

انتشارات چتر دانش

عنوان قراردادی	ایران. قوانین و احکام
	Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	مجموعه قوانین و مقررات آب و فاضلاب/ تدوین گروه علمی موسسه آموزش عالی آزاد چتر دانش.
مشخصات نشر	تهران: چتر دانش، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	ص: ۴۳۹.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۳۱۴-۵ :
وضعیت فهرست نویسی	فیپا
موضوع	آب -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	Water -- Law and legislation-- Iran :
موضوع	فاضلاب-- قوانین و مقررات-- ایران
موضوع	Sewage -- Law and legislation-- Iran :
شناسه افزوده	موسسه آموزش عالی آزاد چتر دانش
رده بندی کنگره	ب ۱۳۹۷ / ۴۶ / ۳۰۴۶ KMH
رده بندی دیویی	۳۴۶ / ۵۵۰ / ۴۶۹۱ :
شماره کتابشناسی ملی	۵۵۵۶۲۸۸ :

نام کتاب	مجموعه قوانین و مقررات آب و فاضلاب
ناشر	چتر دانش
تدوین	گروه علمی موسسه آموزش عالی آزاد چتر دانش
نوبت و سال چاپ	اول - ۱۳۹۷
شمارگان	۱۰۰۰ :
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۳۱۴-۵ :
قیمت	۲۳۰۰۰۰ تومان

فروشگاه مرکزی: تهران، میدان انقلاب، خمینری جاوید(اردیبهشت شمالی)، پلاک ۸۸

تلفن مرکز پخش: ۶۶۴۹۲۳۲۷ - تلفن فروشگاه کتاب: ۶۶۴۰۲۳۵۳

پست الکترونیک: nashr.chatr@gmail.com

کلیه حقوق برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

سخن ناشر

رشته‌ی حقوق با تمام شاخه‌ها و گرایش‌هایش، به‌منزله‌ی یکی از پرطرفدارترین رشته‌های دانشگاهی کشور، تعداد فراوانی از دانشجویان علوم انسانی را به‌خود جلب کرده است؛ دانشجویانی که پس از تحصیل، وارد عرصه‌ی خدمت شده و در مناصب و جایگاه‌های گوناگون به ایفای وظیفه مشغول می‌شوند.

منابعی که در دانشکده‌های حقوق، مبنای کار قرار گرفته و تحصیل دانشجویان بر مدار آن‌ها قرار دارد، در واقع، مجموعه‌ی کتب و جزواتی هستند که طی سالیان متمادی چنان‌که باید تغییر نیافته و خود را با تحولات و نیازهای زمانه هماهنگ نکرده‌اند.

این، درحالی است که نیاز مبرم دانش‌پژوهان به مجموعه‌های پربار و سودمند، امری انکارناپذیر است. به‌این‌ترتیب، ضرورت تدوین کتب غنی و ارزشمند برای رفع نیازهای علمی دانشجویان رشته‌ی حقوق و نیز رشته‌های متأثر از آن، باید بیش از گذشته مورد توجه قرار گیرد؛ کتاب‌هایی که روزآمدی محتوای آن‌ها از یک سو و تناسب آن‌ها با نیاز دانش‌پژوهان از سوی دیگر، مورد توجه و لحاظ ناشر و نویسنده، قرار گرفته باشد.

مؤسسه‌ی آموزش عالی آزاد چتردانش، در مقام مؤسسه‌ای پیشگام در امر نشر کتب آموزشی روزآمد و غنی، توانسته است گام‌های مؤثری در همراهی با دانشجویان رشته‌ی حقوق بردارد. این مؤسسه افتخار دارد که با بهره‌مندی از تجربیات فراوان خود و با رصد دقیق نیازهای علمی دانشجویان، به تولید آثاری همت‌گمارد که مهم‌ترین دستاورد آن‌ها، تسهیل آموزش و تسریع یادگیری پژوهندگان باشد. انتشارات چتر دانش امیدوار است با ارائه‌ی خدمات درخشان، شایستگی‌های خود را در این حوزه‌ی علمی بیش از پیش به منحصه‌ی ظهور برساند.

فرزاد دانشور

مدیر مسئول انتشارات چتر دانش

فهرست

۱۱	بخش اول: قوانین
۱۲	قانون تشکیل شرکت‌های آب و فاضلاب مصوب ۱۳۶۹
۱۸	قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱
۱۸	فصل اول: مالکیت عمومی و ملی آب
۱۹	فصل دوم: آب‌های زیرزمینی
۲۴	فصل سوم: آب‌های سطحی
۲۶	فصل چهارم: وظائف و اختیارات
۳۳	فصل پنجم: جبران خسارت تخلفات و جرائم و مقررات مختلفه
۳۸	قانون آب و نحوه ملی شدن آن مصوب ۱۳۴۷
۳۸	فصل اول: کلیات
۳۹	بخش دوم: حقا به و اجازه مصرف
۴۱	بخش سوم: صدور پروانه مصرف
۴۲	بخش چهارم: شرایط استفاده و نحوه مصرف آب
۴۲	بخش پنجم: آب‌های مصرفی نشده
۴۳	فصل دوم: وظایف و اختیارات
۴۴	فصل سوم: آب‌های زیر زمینی
۴۹	فصل چهارم: حفاظت و نگهداری تأسیسات مشترک
۵۱	فصل پنجم: در تملک و تصرف اراضی و اعیانی‌های موردنیاز
۵۴	فصل ششم: وصول آب بها و دیون
۵۴	فصل هفتم: جلوگیری از آلودگی منابع آب
۵۵	فصل هشتم: تخلفات و جرایم
۵۶	فصل نهم: مقررات مختلفه
۵۸	قانون تسهیل برقی کردن چاه‌های کشاورزی مصوب ۱۳۸۰
	قانون ایجاد تسهیلات برای توسعه طرح‌های فاضلاب و بازسازی
۶۰	شبکه‌های آب شهری مصوب ۱۳۷۷
	قانون تأمین منابع مالی برای جبران خسارات ناشی از خشکسالی و یا
۶۲	سرمازدگی مصوب ۱۳۸۳

قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران
(مصوب ۱۳۷۴ با اصلاحات و الحاقات بعدی)..... ۶۴

قانون تسریع در برقی کردن موتور چاههای کشاورزی مصوب ۱۳۷۸ ..... ۷۱

قانون تفسیر قانون تسریع در برقی کردن موتور چاههای کشاورزی
مصوب ۱۳۷۸/۳/۱۹ و بند (ج) تبصره (۲۷) قانون بودجه سال ۱۳۷۸
کل کشور..... ۷۲

قانون ایجاد تسهیلات برای توسعه طرحهای فاضلاب و بازسازی
شبکه‌های آب شهری مصوب ۱۳۷۷ ..... ۷۳

قانون تشکیل شرکت‌های آب و فاضلاب روستایی مصوب ۱۳۷۴ ..... ۷۵

قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۲ ..... ۷۶

قانون تشکیل شرکت‌های تأمین و توزیع آب و تأسیسات فاضلاب شهرها
مصوب ۱۳۵۴ ..... ۷۸

قانون حفظ و حراست منابع آب‌های زیرزمینی کشور مصوب ۱۳۴۵ ..... ۸۱

قانون راجع به قنوات مصوب ۱۳۰۹ ..... ۸۵

قانون حفاظت دریا و رودخانه‌های مرزی از آلودگی با مواد نفتی مصوب
۱۳۵۴ ..... ۸۸

قانون تثبیت آب‌بهای زراعی مصوب ۱۳۶۹ ..... ۹۶

قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۶۳ ..... ۹۷

قانون تفسیر تبصره ۵ الحاقی به ماده واحده قانون ابطال اسناد فروش
رقبات، آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۸۰ ..... ۹۹

قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۷۱ ..... ۱۰۰

قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تغییرات آب و
هوا مصوب ۱۳۷۱ هجری شمسی برابر با ۱۹۹۲ میلادی ۱۰۲

قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پروتکل کیوتو در مورد
کنوانسیون چارچوب سازمان ملل متحد در مورد تغییر آب و هوا ۱۰۳

قانون پذیرش اصلاحیه ضمیمه «ب» پروتکل کیوتو در مورد کنوانسیون
چهارچوب سازمان ملل متحد در مورد تغییر آب و هوا ۱۳۳

قانون تشکیل شرکت‌های آب و فاضلاب روستایی مصوب ۱۳۷۴.....	۱۳۴
قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون حفاظت از میراث فرهنگی زیر آب مصوب ۱۳۸۷	۱۳۵
قانون مجازات استفاده‌کنندگان غیرمجاز از آب، برق، تلفن، فاضلاب و گاز مصوب ۱۳۹۶.....	۱۳۶
قانون توسعه و بهینه‌سازی آب شرب شهری و روستایی در کشور مصوب ۱۳۹۴.....	۱۳۸
قانون عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در انجمن بین‌المللی آب..	۱۴۲
قانون تعیین تکلیف چاه‌های آب فاقد پروانه بهره‌برداری مصوب ۱۳۸۹	۱۴۳
قانون تشویق سرمایه‌گذاری در طرح‌های آب کشور مصوب ۱۳۸۱.....	۱۴۵
از قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۰ - ۱۳۹۶) ۱۳۹۵	۱۴۷
لایحه قانونی رفع تجاوز از تأسیسات آب و برق کشور مصوب ۱۳۵۹... ۱۵۰	
قانون حفاظت، احیاء و مدیریت تالاب‌های کشور مصوب ۱۳۹۶.....	۱۵۲
قانون تسریع در برقی کردن موتور چاه‌های کشاورزی مصوب ۱۳۷۸.....	۱۵۴
بخش دوم: آیین‌نامه	۱۵۵
آیین‌نامه اجرایی مواد (۲) و (۳) قانون توسعه و بهینه‌سازی آب شرب شهری و روستایی در کشور مصوب ۱۳۹۶.....	۱۵۶
آیین‌نامه اجرایی کنوانسیون تغییر آب و هوا و پروتکل‌های الحاقی مصوب ۱۳۹۱.....	۱۶۱
آیین‌نامه اجرایی کنوانسیون تغییر آب و هوا و پروتکل کیوتو مصوب ۱۳۸۷.....	۱۶۸
فصل اول: تعاریف	۱۶۸
فصل دوم: سیاست‌ها و راهبردها.....	۱۶۹
فصل سوم: ساختار و وظایف کارگروه ملی.....	۱۷۱
فصل چهارم: وظایف دستگاه‌ها.....	۱۷۴

آیین نامه واگذاری تأسیسات آب و فاضلاب، ماشین آلات و املاک مربوط به شرکت های آب و فاضلاب مصوب ۱۳۸۳.....	۱۸۱
آیین نامه اجرایی (۷) ماده واحده قانون تشویق سرمایه گذاری در طرح های آب کشور مصوب-۱۳۸۲.....	۱۸۳
فصل اول: تعاریف	۱۸۳
فصل دوم: انتخاب و معرفی طرح ها	۱۸۴
فصل سوم: بررسی تقاضا و عقد قرارداد	۱۸۶
فصل چهارم: احداث	۱۸۷
فصل پنجم: بهره برداری	۱۸۹
فصل ششم: مقررات عمومی	۱۹۱
آیین نامه اجرایی بهینه سازی مصرف آب کشاورزی مصوب ۱۳۷۵	۱۹۲
فصل اول: کلیات و مبانی	۱۹۲
فصل دوم: تحویل حجمی آب در شبکه های آبیاری	۱۹۴
فصل سوم: کنترل حجمی آب در چاه های عمیق و نیمه عمیق	۱۹۷
فصل چهارم: موارد متفرقه	۲۰۰
آیین نامه جلوگیری از آلودگی آب مصوب ۱۳۷۳	۲۰۳
آیین نامه اجرایی فصل دوم: قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۳	۲۰۹
فصل اول: راجع به صدور پروانه حفر چاه و قنات	۲۰۹
فصل دوم: راجع به صلاحیت و تکالیف کارشناسان	۲۱۶
فصل سوم: صلاحیت و تکالیف حفاران	۲۱۷
آیین نامه تشکیل هیئت های سه نفری و پنج نفری و وظایف و اختیارات آنها	
موضوع مادتهای ۱۹ و ۲۰ قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۳	۲۲۲
آیین نامه موضوع تبصره ۳۴ قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۷۲	۲۲۶
آیین نامه اجرایی فصل سوم قانون آب و نحوه ملی شدن آن مصوب	
۱۳۴۸.....	۲۲۸
فصل اول: راجع به صدور پروانه حفر چاه و قنات	۲۲۸
فصل دوم: راجع به کارشناسان	۲۳۲

فصل سوم: راجع به صلاحیت و تکالیف حفاران	۲۳۴
فصل چهارم: هیئت‌های حل اختلاف و وظایف آنها	۲۳۶
آیین‌نامه نحوه حفاظت، احیاء و مدیریت تالاب‌های کشور مصوب ۱۳۹۴.....	۲۳۹
آیین‌نامه مربوط به بسترو حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی مصوب ۱۳۷۹	۲۴۲
آیین‌نامه اجرایی حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸	۲۴۸
فصل اول: تعاریف	۲۴۸
فصل دوم: قلمرو اجرایی قانون و مقررات اجرایی آن	۲۵۰
فصل سوم: طرح مدیریت ذخایر آبیان و آبی‌پروری	۲۵۰
فصل چهارم: تعاونی‌ها، خدمات و تأسیسات بندری	۲۵۱
فصل پنجم: تکثیر و پرورش آبیان	۲۵۵
فصل ششم: فعالیت‌های صیادی	۲۶۳
فصل هفتم: ضوابط روش‌های کنترل محصولات آبی	۲۷۱
فصل هشتم: حفاظت از محیط زیست آبیان	۲۷۲
آیین‌نامه نحوه وصول عوارض به تناسب شدت آلودگی از کلیه واحدهایی که فاضلاب آنها موجب آلودگی آب‌های سطحی و زیرزمینی می‌شود.....	۲۷۴
آیین‌نامه حریم مخازن، تأسیسات آبی، کانال‌های عمومی آبرسانی، آبیاری و زهکشی مصوب ۱۳۷۱.....	۲۷۶
آیین‌نامه نحوه تعیین حد بستر و حریم رودخانه‌ها و انهار و مسیل‌ها و مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی مصوب ۱۳۷۰.....	۲۷۸
آیین‌نامه و مقررات حفاظتی حفر چاه‌های دستی مصوب ۱۳۶۴	۲۸۴
فصل اول: تعاریف	۲۸۴
فصل دوم: ساختمان چرخ چاه.....	۲۸۵
فصل سوم: لوازم حمل بار	۲۸۶
فصل چهارم: مقدمات ایمنی عملیات حفاری	۲۸۷

فصل پنجم: عملیات حفر میل چاه	۲۸۷
فصل ششم: عملیات حفر انباری چاه	۲۹۰
فصل هشتم: عملیات تخلیه فاضلاب	۲۹۱
فصل نهم: وسایل حفاظت انفرادی	۲۹۲
فصل دهم: وسایل الکتریکی	۲۹۳
فصل یازدهم: متفرقه	۲۹۵
آیین‌نامه اجرایی نحوه صدور پروانه مصرف معقول موضوع ماده ۱۸	
قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۳	۲۹۶
آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی	
مصوب ۱۳۶۳	۳۰۰
فصل اول: تعاریف و اصطلاحات	۳۰۰
فصل دوم: وظایف و اختیارات کمیته موضوع ماده ۳ قانون	۳۰۳
فصل سوم: وظایف و مسئولیت‌ها	۳۰۵
آیین‌نامه حفظ جان کودکان از خطر حوض و استخر و آب انبار مصوب	
۱۳۴۰	۳۰۸
آیین‌نامه نحوه اجرای قانون تثبیت آب بهای زراعی به کلیه سازمان‌های	
آب منطقه‌ای و سازمان آب و برق خوزستان مصوب ۱۳۶۹	۳۰۹
آیین‌نامه اجرایی قانون الحاق یک ماده به قانون وصول برخی از	
درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۸۴ و ماده	
(۵۷) قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت	
مصوب ۱۳۸۴	۳۱۲
آیین‌نامه اجرایی بهینه‌سازی مصرف آب کشاورزی مصوب ۱۳۷۵ . ۳۱۸	
فصل اول: کلیات و مبانی	۳۱۸
فصل دوم: تحویل حجمی آب در شبکه‌های آبیاری	۳۲۰
فصل سوم: کنترل حجمی آب در چاه‌های عمیق و نیمه‌عمیق	۳۲۳
فصل چهارم: موارد متفرقه	۳۲۶
آیین‌نامه اجرایی ماده (۶۳) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت	

۳۲۹.....	واگذاری حق برداشت جدید آب) مصوب ۱۳۸۱.....
۳۳۲.....	آیین‌نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۷۴.....
۳۴۱.....	بخش سوم: موارد مرتبط .....
۳۴۲.....	اساسنامه انجمن بین‌المللی آب.....
۳۵۵.....	اساسنامه شرکت‌های آب و فاضلاب روستایی استان مصوب ۱۳۸۶.....
۳۵۵.....	فصل اول: کلیات و موضوع شرکت.....
۳۵۶.....	فصل دوم: سرمایه شرکت.....
۳۵۶.....	فصل سوم: ارکان شرکت.....
۳۶۱.....	فصل چهارم: سایر مقررات.....
۳۶۲.....	کنوانسیون حفاظت از میراث فرهنگی زیر آب.....
۳۸۸.....	کنوانسیون سازمان ملل متحد در مورد تغییرات آب و هوا.....
۴۱۶.....	اساسنامه شرکت‌های سهامی آب و فاضلاب روستایی استان مصوب ۱۳۸۱.....
۴۱۶.....	فصل اول : کلیات و سرمایه.....
۴۱۶.....	فصل دوم: موضوع فعالیت و وظایف شرکت.....
۴۱۸.....	فصل سوم: ارکان شرکت.....
۴۲۴.....	فصل چهارم: صورتهای مالی.....
۴۲۴.....	فصل پنجم: سایر مقررات.....
۴۲۵.....	اصلاح ماده (۶) اساسنامه شرکت‌های سهامی آب و فاضلاب روستایی استان مصوب ۱۳۸۶.....
۴۳۰.....	تصویب‌نامه در خصوص الگوی مصرف آب در مصارف مختلف مصوب ۱۳۸۸.....
۴۳۳.....	راهبردهای توسعه بلندمدت منابع آب کشور مصوب ۱۳۸۲.....
۴۳۶.....	واگذاری قطعی مالکیت و دارایی‌های ایجادشده از محل طرح‌های غیرانتفاعی آبرسانی و آب و فاضلاب به شرکت‌های آب و فاضلاب استان‌ها.....
۴۳۷.....	ضوابط ایجاد تعادل بین منابع و مصارف آب مصوب ۱۳۸۷.....

بخش اول

قوانین

قانون تشکیل شرکتهای آب و فاضلاب مصوب ۱۳۶۹/۱۰/۱۱ مجلس شورای اسلامی

ماده ۱- ایجاد و بهره‌برداری تأسیسات مربوط به توزیع آب شهری و همچنین جمع‌آوری و انتقال و تصفیه فاضلاب شهرها در داخل محدوده قانونی شهرهای هر استان به عهده شرکت مستقلی بنام شرکت آب و فاضلاب استان خواهد بود که توسط وزارت نیرو تشکیل خواهد شد.

تبصره ۱- در صورتی که بنا به تشخیص وزارت نیرو در شهرهای یک استان نیز ضرورت تشکیل شرکت مستقل آب و فاضلاب باشد می‌توان شرکتهای آب و فاضلاب متعددی طبق مقررات این قانون تشکیل داد.

تبصره ۲- شرکت آب و فاضلاب هر استان برحسب ضرورت و با تصویب مجمع عمومی شرکت می‌تواند در هر یک از شهرهای همان استان نسبت به تشکیل شرکتها اقدام نموده و تمام یا قسمتی از اموال، داراییها، کارکنان، امکانات و اختیارات خود را به آن شرکت منتقل نماید.

شرکتهای فاضلاب تهران و آب و فاضلاب مناطق شش‌گانه تهران که قبلاً بدین منظور ایجاد و تشکیل شده‌اند با این تبصره تطبیق وضع پیدا می‌کنند و از تسهیلات مقرر این قانون استفاده خواهند نمود.

تبصره ۳- اجرای طرحهای تأمین و انتقال آب بر حسب مورد و در صورت توانایی و درخواست شرکتهای آب و فاضلاب از طریق وزارت نیرو به این شرکتها تفویض می‌شود.

تبصره ۴- بهره‌برداری از کل تأسیسات آب مشروب اعم از تصفیه‌خانه، خطوط انتقال، منابع سیستمهای کنترل و غیره به عهده شرکتهای آب و فاضلاب می‌باشد.

ماده ۲- بانکها و شهرداریها، مؤسسات عام‌المنفعه و اشخاص حقیقی و حقوقی بخش خصوصی با موافقت وزارت نیرو می‌تواند در این شرکتها سرمایه‌گذاری و مشارکت نمایند.

ماده ۳- شرکتهای موضوع این قانون دارای شخصیت حقوقی و استقلال

مالی بوده و به صورت بازرگانی، طبق مقررات این قانون و قانون تجارت اداره خواهند شد.

تبصره- در صورتی که بنا به تشخیص وزارت نیرو تشکیل و اداره این شرکت‌ها در شرایط و مناطق خاص به صورت غیر دولتی ممکن نباشد با تصویب هیئت وزیران شرکت به صورت دولتی تشکیل و اداره می‌شود.

ماده ۴- با تشکیل شرکت‌های موضوع این قانون هر یک از شرکت‌ها و مؤسسات و واحدهایی که در حال حاضر امر تقسیم و توزیع آب شهری و جمع‌آوری و دفع فاضلاب و بهره‌برداری از آن را به عهده دارند منحل و کلیه تأسیسات، ماشین‌آلات، ابنیه و هر نوع مایملک و حقوق آنها با رعایت مقررات مربوط تملک می‌گردد.

تبصره ۱- با تشکیل شرکت‌های آب و فاضلاب حقوق مشترکین آب و فاضلاب از شرکت‌ها و دستگاه‌های قبلی که وابسته به وزارت نیرو یا شهرداری‌ها باشد بدون داشتن سهامدار خصوصی) به شرکت‌های جدید منتقل و آن قسمت از تأسیسات، ابنیه و مایملک تشکیلات موجود آب و فاضلاب شهرها که از محل دریافت آن گونه حق انشعاب‌ها و خودیاری‌های وصولی از مشترکین ایجاد شده است جزء دارایی شرکت منظور و در ارزیابی موضوع ماده ۶ این قانون قرار نمی‌گیرند.

تبصره ۲- وزارت نیرو می‌تواند در موارد لازم با اصلاح اساسنامه شرکت‌های موجود آب و فاضلاب نسبت به اجرای این قانون و اعمال نظارت خود اقدام نماید.

تبصره ۳- در صورت توافق طرفین انتقال تأسیسات، ماشین‌آلات، ابنیه، حقوق و مایملک متعلق به بخش خصوصی طبق قیمت عادلانه روز ارزیابی و پس از کسر دیون متعلقه و حق انشعاب‌ها و همچنین کسر وجوه موضوع بندهای الف و ب ماده ۵ صورت می‌پذیرد.

تبصره ۴- در صورتی که هر یک از تأسیسات و اراضی و املاک و ماشین‌آلات و ابنیه و حقوق مربوط به تقسیم و توزیع آب مشروب و تأسیسات فاضلاب شهرها وقف باشد طبق مقررات مربوط به وقف عمل خواهد شد.

تبصره ۵- کلیه تأسیسات، ماشین‌آلات، اراضی، ابنیه، حقوق و هر نوع

مایملک شهرداری‌ها و وزارت نیرو شرکت‌های آب منطقه‌ای و سازمان آب و برق خوزستان) که در امر تقسیم و توزیع آب شهری و جمع‌آوری و دفع فاضلاب در زمان تصویب این قانون مورد استفاده بوده و یا پس از آن تا زمان تحویل به شرکت‌های آب و فاضلاب خریداری و به کار گرفته شود پس از تشکیل شرکت آب و فاضلاب مطابق مقررات این قانون در اختیار آن شرکت قرار می‌گیرد.

ماده ۵- منظور از:

الف- تأسیسات، ماشین‌آلات، ابنیه، حقوق و مایملک دولت وزارت نیرو و شرکت‌های آب منطقه‌ای ذی‌ربط و سازمان آب و برق خوزستان به نمایندگی از طرف دولت) که در این قانون به آن اشاره شده کلیه مواردی است که از محل‌های زیر ایجاد، خریداری و حاصل شده است:

۱- کلیه سرمایه‌گذاری‌های دولت در امر تأمین و توزیع آب و دفع فاضلاب شهر که قبلاً در اختیار دستگاه‌های ذی‌ربط گذاشته شده و هزینه شده است.

۲- کلیه وجوه دیگری که برای تأمین و توزیع آب شهرها و احداث تأسیسات فاضلاب از بودجه عمومی دولت به عناوین دیگری سرمایه‌گذاری شده است.

ب- منظور از تأسیسات، ماشین‌آلات، اراضی، ابنیه، حقوق و مایملک شهرداری‌ها نیز در این قانون کلیه مواردی است که از محل کمک‌های دولت و مردم و وام‌هایی که مسترد یا بخشوده شده است و درآمدهای شهرداری‌ها ایجاد، خریداری و حاصل شده باشد.

ماده ۶- تأسیسات، ماشین‌آلات، اراضی، ابنیه، حقوق و مایملک وزارت نیرو شرکت‌های آب منطقه‌ای و سازمان آب و برق خوزستان) و شهرداری‌ها به شرح مندرج در بندهای الف و ب ماده ۵ پس از ارزیابی کارشناس رسمی دادگستری تا حد سرمایه شرکت به‌عنوان سرمایه غیرنقدی سازمان آب منطقه‌ای ذی‌ربط و سازمان آب و برق خوزستان و شرکت سهامی خدمات مهندسی آب و شهرداری‌ها در شرکت حسب مورد منظور می‌گردد و مابقی به اجاره شرکت‌های آب و فاضلاب داده خواهد شد. مبلغ اجاره‌بها، مدت و شرایط اجاره از هر حیث حتی اجاره به شرط تملیک وسیله وزارت نیرو تعیین خواهد شد.

ماده ۷- کارکنان دستگاه‌هایی که تاکنون عهده‌دار مسئولیت تقسیم و

توزیع آب و جمع‌آوری و دفع فاضلاب شهری بوده و بر اساس شرح وظایف و یا پست سازمانی در ارتباط با مسئولیت‌های فوق فعالیت می‌نمایند، با تشکیل شرکت‌های جدید با حفظ وضعیت استخدامی به این شرکت‌ها منتقل می‌گردند و بر اساس مقررات اداری، مالی شرکت تبدیل وضع می‌بایند مادام که شرکت به وجود این دسته از کارکنان نیاز دارد به خدمت خود ادامه داده و در غیر این صورت با تصویب مجمع عمومی شرکت آب و فاضلاب تعیین تکلیف خواهند شد.

تبصره- مشکلات مربوط به امور استخدامی، بازنشستگی و بیمه و نظایر آن که در اثر نقل و انتقال یا انحلال دستگاه‌های آب و فاضلاب برای کارکنان ایجاد شود در چارچوب قانون حل‌وفصل خواهد شد.

ماده ۸- وزارت نیرو مکلف است با توجه به امکانات فنی و مالی موجود در هر استان به نحوی عمل نماید که ظرف مدت یک سال از تاریخ ابلاغ این قانون شرکت‌های مورد نظر تشکیل شوند.

ماده ۹- هزینه‌های اشتراک انشعاب، نرخ آب مشروب و هزینه‌های جمع‌آوری و دفع فاضلاب شهرها با در نظر گرفتن هزینه‌های بهره‌برداری و استهلاک توسط مجمع عمومی شرکت تهیه و پس از تصویب شورای اقتصاد از مصرف‌کنندگان وصول خواهد شد.

ماده ۱۰- شرکت‌های آب و فاضلاب موضوع این قانون از پرداخت مالیات و هر نوع عوارض از جمله عوارض نوسازی و نظایر آن، حقوق و عوارض گمرکی و سود بازرگانی، حق‌الثبت و تمبر و هزینه دادرسی و هر نوع معافیتی که تاکنون دستگاه‌های مسئول آب و فاضلاب از آن بهره‌مند بوده‌اند برای مدت ۱۵ سال از تاریخ تشکیل معاف می‌باشند.

ماده ۱۱- با توجه به رشد جمعیت شهرها و نیاز به توسعه تأسیسات و توجه به این موضوع که حقوق اشتراک و انشعاب دریافتی از مشترکین جدید و همچنین میزان سرمایه‌گذاری‌های دولت در امر توسعه تأسیسات آب و فاضلاب تکافوی میزان سرمایه‌گذاری لازم جهت گسترش تأسیسات را نمی‌نماید، اجازه داده می‌شود مبلغ زیر وصول و صرف هزینه‌های سرمایه‌گذاری گردد.

سهم هزینه سرمایه‌گذاری تأسیسات آب و فاضلاب جهت شهرها و شهرک‌های جدید و همچنین تفکیکی‌های داخل شهرها بر اساس تعداد واحدها اعم از مسکونی یا غیرمسکونی که از طریق دستگاه‌ها و یا سازمان‌های ذی‌ربط طبق تعرفه تأییدشده توسط وزارت نیرو پرداخت خواهد شد.

ماده ۱۲- ارزش مورد نیاز این شرکت‌ها بر اساس درخواست وزارت نیرو هر ساله در بودجه ارزی کشور منظور خواهد شد.

ماده ۱۳- نقل و انتقال و مأموریت کارکنان وزارتخانه‌ها و شرکت‌ها و مؤسسات دولتی به شرکت‌های آب و فاضلاب بلامانع است.

ماده ۱۴- شرکت‌های آب و فاضلاب موضوع این قانون برای اجرای طرح‌های عمرانی خود می‌توانند از لایحه قانونی نحوه خرید و تملک اراضی و املاک برای اجرای برنامه‌های عمومی، عمرانی و نظامی دولت و قوانین دیگری که در زمینه خرید و تملک اراضی برای اجرای برنامه‌های عمومی دولت تصویب می‌شود استفاده کنند.

مرجع تشخیص فوریت و ضرورت موضوع ماده ۹ لایحه قانونی نحوه خرید و تملک اراضی... وزیر نیرو خواهد بود.

ماده ۱۵- داشتن انشعاب آب و فاضلاب لازم و ملزوم یکدیگرند و کلیه مالکان املاک واقع در محدوده طرح جمع‌آوری و دفع فاضلاب مکلفند ظرف مدتی که دستگاه‌ها و شرکت‌های آب و فاضلاب اخطار یا اعلان می‌نمایند تقاضای نصب انشعاب فاضلاب ملک خود را به مرجع مربوط تسلیم و هزینه آنرا پرداخت نمایند والا شرکت‌های آب و فاضلاب مجاز به قطع آب آن‌گونه املاک خواهند بود. برقراری مجدد آب موکول به درخواست نصب انشعاب فاضلاب و پرداخت هزینه آن می‌باشد.

ماده ۱۶- تا تشکیل شرکت‌های موضوع این قانون اداره آب شهرها و جمع‌آوری و دفع فاضلاب و اجرای طرح‌ها و ادامه طرح‌های در دست اجرا کماکان به عهده دستگاه‌هایی است که فعلاً عهده‌دار هستند.

ماده ۱۷- شرکت مادر تخصصی مهندسی آب و فاضلاب کشور وظیفه راهبردی و پشتیبانی شرکت‌های موضوع این قانون و شرکت‌های موضوع قانون تشکیل

- شرکت‌های آب و فاضلاب روستایی- مصوب ۱۳۷۴- را در امور فنی، تحقیقاتی، تدارکاتی و آموزشی طبق اساسنامه مصوب هیئت وزیران به عهده دارد.
- ماده ۱۸-** آیین‌نامه‌های اجرایی این قانون توسط وزارت نیرو تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.
- ماده ۱۹-** از تاریخ ابلاغ این قانون کلیه قوانین مغایر با آن از جمله، تبصره ۲ ماده ۲۱ قانون توزیع عادلانه آب لغو می‌شود.

قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱/۱۲/۱۶ مجلس شورای اسلامی

فصل اول: مالکیت عمومی و ملی آب

ماده ۱- براساس اصل ۴۵ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، آب‌های دریاها و آب‌های جاری در رودها و انهار طبیعی و دره‌ها و هر مسیر طبیعی دیگر اعم از سطحی و زیرزمینی، و سیلاب‌ها و فاضلاب‌ها و زهاب‌ها و دریاچه‌ها و مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی، چشمه‌سارها و آب‌های معدنی و منابع آب‌های زیرزمینی از مشترکات بوده و در اختیار حکومت اسلامی است و طبق مصالح عامله از آنها بهره‌برداری می‌شود. مسئولیت حفظ و اجازه و نظارت بر بهره‌برداری از آنها به دولت محول می‌شود.

ماده ۲- بستر انهار طبیعی و کانال‌های عمومی و رودخانه‌ها اعم از اینکه دائم یا فصلی داشته باشند و مسیل‌ها و بستر مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی در اختیار حکومت جمهوری اسلامی ایران است و همچنین است اراضی ساحلی و اراضی مستحده که در اثر پایین رفتن سطح آب دریاها و دریاچه‌ها و یا خشک شدن مرداب‌ها و باتلاق‌ها پدید آمده باشد در صورت عدم احیا قبل از تصویب قانون نحوه احیاء اراضی در حکومت جمهوری اسلامی.

تبصره ۱- تعیین پهنای بستر و حریم آن در مورد هر رودخانه و نهر طبیعی و میل و مرداب و برکه طبیعی در هر محل با توجه به آمار هیدرولوژی رودخانه‌ها و انهار و داغاب در بستر طبیعی آنها بدون رعایت اثر ساختمان تأسیسات آبی یا وزارت نیرو است.

تبصره ۲- حریم مخازن و تأسیسات آبی و همچنین کانال‌های عمومی آبرسانی و آبیاری و زهکشی اعم از سطحی و زیرزمینی به‌وسیله وزارت نیرو تعیین و پس از تصویب هیئت وزیران قطعیت پیدا خواهد کرد.

تبصره ۳- ایجاد هر نوع اعیانی و حفاری و دخل و تصرف در بستر رودخانه‌ها و انهار طبیعی و کانال‌های عمومی و مسیل‌ها و مرداب و برکه‌های طبیعی و همچنین در حریم قانونی سواحل دریاها و دریاچه‌ها اعم از طبیعی و یا مخزنی

ممنوع است مگر با اجازه وزارت نیرو.

تبصره ۴- وزارت نیرو در صورتی که اعیانی‌های موجود در بستر و حریم انهار و رودخانه‌ها و کانال‌های عمومی و مسیل‌ها و مرداب و برکه‌های طبیعی را برای امور مربوط به آب یا برق مزاحم تشخیص دهد به مالک یا متصرف اعلام خواهد کرد که ظرف مدتی معینی در تخلیه و قلع اعیانی اقدام کند و در صورت استنکاف وزارت نیرو با اجازه و نظارت دادستان یا نماینده او اقدام به تخلیه و قلع خواهد کرد.^۱

خسارات به ترتیب مقرر در مواد ۴۳ و ۴۴ این قانون تعیین و پرداخت می‌شود.

فصل دوم: آب‌های زیرزمینی

ماده ۳- استفاده از منابع آب‌های زیرزمینی به استثنای موارد مذکور در ماده این قانون از طریق حفر هر نوع چاه و قنات و توسعه چشمه در هر منطقه از کشور با اجازه و موافقت وزارت نیرو باید انجام شود و وزارت مذکور با توجه به خصوصیات هیدروژئولوژی منطقه (شناسایی طبقات زمین و آب‌های زیرزمینی) و مقررات پیش‌بینی شده در این قانون نسبت به صدور پروانه حفر و بهره‌برداری اقدام می‌کند.^۲

۱- رأی هیئت عمومی

طبق تبصره ۴ ماده ۲ قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱ « وزارت نیرو در صورتی که اعیانی‌های موجود در بستر و حریم انهار و رودخانه‌ها و کانال‌های عمومی و مسیل‌ها و مرداب و برکه‌های طبیعی را برای امور مربوط به آب یا برق مزاحم تشخیص دهد به مالک یا متصرف اعلام خواهد کرد که ظرف مدت معینی در تخلیه و قلع اعیانی اقدام کند و در صورت استنکاف، وزارت نیرو با اجازه و نظارت دادستان یا نماینده او اقدام به تخلیه و قلع خواهد کرد. خسارات به ترتیب مقرر در مواد ۴۳ و ۴۴ این قانون تعیین و پرداخت می‌شود.» نظر به مراتب فوق‌الذکر و اینکه رسیدگی و احراز هرگونه ادعا مشعر بر عدم انطباق اقدامات وزارت نیرو با مقررات فوق‌الذکر مستلزم جلب نظر کارشناس می‌باشد و اساساً رسیدگی به این قبیل اختلافات در صلاحیت مراجع ذی‌صلاح دادگستری قرار دارد، بنابراین دادنامه شماره ۶۱۳ مورخ ۲۷/۴/۱۳۸۵ شعبه هفتم تجدیدنظر در حدی که متضمن این معنی است، صحیح و موافق قانون تشخیص داده می‌شود. این رأی به استناد بند ۲ ماده ۱۹ و ماده ۴۳ قانون دیوان عدالت اداری برای شعب دیوان و سایر مراجع اداری ذیربط در موارد مشابه لازم‌الاتباع است.

هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

معاون قضائی دیوان عدالت اداری - مقدسی‌فرد

۲- مصوبه شماره ۴۷۷/۷ قوه قضائیه - اداره کل حقوقی و تدوین قوانین در تاریخ ۱۳۶۲/۱/۲۹

سئوال

تبصره- به موجب قانون الحاق یک ماده به قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۸۴/۴/۱۲ نسخ گردیده است.

ماده ۴- در مناطقی که به تشخیص وزارت نیرو مقدار بهره‌برداری از منابع آب‌های زیرزمینی بیش از حد مجاز و یا در مناطقی که طرح‌های دولتی ایجاد نماید، وزارت نیرو مجاز است با حدود جغرافیائی مشخص حفر چاه عمیق یا نیمه عمیق و یا قنات و یا هرگونه افزایش در بهره‌برداری از منابع آب منطقه را برای مدت معین ممنوع سازد. تمدید یا رفع این ممنوعیت یا وزارت نیرو است.

ماده ۵- در مناطق غیرممنوعه حفر چاه و استفاده از آب آن برای مصرف خانگی و شرب و بهداشتی و باغچه تا ظرفیت آبدهی ۲۵ متر مکعب در شبانه روز مجاز است و احتیاج به صدور پروانه حفره بهره‌برداری ندارد ولی مراتب باید به اطلاع وزارت نیرو برسد. وزارت نیرو در موارد لازم می‌تواند از این نوع چاه‌ها به‌منظور بررسی آب‌های منطقه و جمع‌آوری آمار و مصرف آن بازرسی کند.

تبصره ۱- در مناطق ممنوعه حفر چاه‌های موضوع این ماده با موافقت کتبی وزارت نیرو مجاز است و نیازی به صدور پروانه حفر و بهره‌برداری ندارد.

تبصره ۲- در صورتی که حفر چاه‌های موضوع این ماده موجب کاهش یا خشکانیدن آب چاه و یا قنات مجاز و یا چشمه مجاور گردد وزارت نیرو بدواً به موضوع رسیدگی و سعی در توافق بین طرفین می‌نماید و چنانچه توافق حاصل نشد، معترض می‌تواند به دادگاه صالح مراجعه نماید.

ماده ۶- صاحبان و استفاده‌کنندگان از چاه یا قنات مسئول جلوگیری از

رسیدگی به جرم حفر چاه غیرمجاز موضوع ماده ۳ قانون توزیع عادلانه آب در صلاحیت دادسراها و دادگاه‌های انقلاب اسلامی است یا مراجع قضائی دادگستری؟

نظریه اداره حقوقی

طبق اصل ۱۵۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مرجع رسیدگی تظلمات و شکایات دادگستری است و تشکیل دادگاه‌ها و تعیین صلاحیت آنها منوط بحکم قانون است و همچنین اصول ۳۶ و ۳۷ و ۶۱ و ۱۵۶ و ۱۵۷ قانون اساسی کشف جرم و اجرای مجازات و تعزیر مجرمین و اجرای حدود و مقررات جزائی اسلام را به عهده قوه قضائیه و دادگاه‌های صالحه دادگستری گذاشته است و مطابق ماده ۲ آئین نامه دادگاه‌ها و دادسراهای انقلاب و سایر مقررات موجود صلاحیت دادگاه‌ها و دادسراهای انقلاب مشخص و معین شده و رسیدگی درمورد حفر چاه غیرمجاز از حدود صلاحیت‌های مذکور خارج و رسیدگی به آن در صلاحیت دادسرای عمومی و دادگاه‌های کیفری دادگستری می‌باشد.

آلودگی آب آنها هستند و موظفند طبق مقررات بهداشتی عمل کنند. چنانچه جلوگیری از آلودگی آب خارج از قدرت آنان باشد مکلفند مراتب را به سازمان حفاظت محیط زیست با وزارت بهداشتی اطلاع دهند.

ماده ۷- در مورد چاه‌هایی که مقدار آب‌دهی مجاز آن بیش از میزان مصرف معقول صاحبان چاه باشد و مازاد آب چاه با ارائه شواهد و قرائن برای امور کشاورزی، صنعتی و شهری مصرف معقول داشته باشد، وزارت نیرو می‌تواند تا زمانی که ضرورت اجتماعی ایجاب کند با توجه به مقررات و رعایت مصالح عمومی برای کلیه مصرف‌کنندگان اجازه مصرف صادر نماید و قیمت عادلانه آب به صاحب چاه پرداخت شود.

ماده ۸- وزارت نیرو موظف است بنا به درخواست متقاضی حفر چاه یا قنات و به منظور راهنمایی فنی و علمی، حفر چاه یا قنات را از لحاظ فنی و اقتصادی مورد بررسی قرار داده و در صورت لزوم متخصصین خود را به محل اعزام نماید تا متقاضی را راهنمایی کنند و هزینه کارشناسی طبق تعرفه وزارت نیرو به عهده متقاضی خواهد بود.

تبصره - شرکت‌های تعاونی روستائی و مراکز خدمات روستائی و عشایری و مؤسسات عام‌المنفعه فقط ۵۰٪ هزینه کارشناسی مقرر را پرداخت خواهند کرد.

ماده ۹- در مواردی که آب شور و یا آب آلوده یا آب شیرین مخلوط شود چنانچه وزارت نیرو لازم تشخیص دهد می‌تواند پس از اطلاع به صاحبان و استفاده‌کنندگان مجرای آب شور یا آلوده را مسدود کند. و در صورتی که این کار از لحاظ فنی امکان‌پذیر نباشد چاه یا مجرا را بدون پرداخت خسارت عندالاقضاء مسدود یا منهدم سازد. چنانچه مسلم شود صاحب چاه شرایط و مشخصات مندرج در پروانه حفر و بهره‌برداری را رعایت نموده است، خسارت وارده بر صاحب چاه را وزارت نیرو جبران خواهد کرد.

ماده ۱۰- برای جلوگیری از اتلاف آب زیر زمینی خصوصاً در فصولی از سال که احتیاج به بهره‌برداری از آب زیرزمینی نباشد صاحبان چاه‌های آرتزین یا قنات‌هایی که منابع آنها تحت فشار باشد موظفند از طریق نصب شیر و دریچه

از تخلیه دائم آب زیرزمینی جلوگیری کنند.

ماده ۱۱- در چاه‌های آرتزین و نیمه‌آرتزین و دارندگان پروانه چاه مکلفند چنانچه وزارت نیرو لازم بداند بوسیله پوشش جداری و یا طرز مناسب دیگری به تشریحی وزارت نیرو از نفوذ آب مخزن تحت فشار در قشرهای دیگر جلوگیری کنند.

ماده ۱۲- هر چاه به استثنای چاه‌های مذکور در ماده ۵ این قانون در صورت ضرورت بتشخیص وزارت نیرو باید مجهز به وسایل اندازه‌گیری سطح آب و میزان آبدهی طبق نظر وزارت نیرو باشد. چنانچه اندازه‌گیری آب استخراجی از چاه و وجود کنتور نیز ضروری باشد وزارت نیرو به هزینه صاحب پروانه اقدام به تهیه و نصب کنتور می‌نماید. در هر حال دارندگان پروانه مکلفند گزارش مقدار آب مصرف‌شده را طبق درخواست و دستورالعمل وزارت نیرو ارائه دهند.

تبصره- وزارت نیرو مجاز است در موارد لازم برای اندازه‌گیری آب قنات و وسایل اندازه‌گیری را به هزینه خود تعبیه نماید. حفظ و نگهداری وسایل مزبور و اندازه‌گیری بده آب قنات با اداره‌کنندگان قنات خواهد بود.

ماده ۱۳- اشخاص حقیقی و حقوقی که حرفه آنها حفاری است و با وسایل موتوروی اقدام به حفر چاه یا قنات می‌کنند باید پروانه صلاحیت حفاری از وزارت نیرو تحصیل کنند و بدون داشتن پروانه مذکور مجاز به حفاری با وسایل موتوروی نخواهد بود.

اشخاص فوق‌الذکر موظفند کلیه شروط مندرج در پروانه صلاحیت حفاری و پروانه حفر چاه یا قنات را رعایت کنند و در صورت تخلف پروانه آنها لغو خواهد شد و اگر بدون پروانه اقدام به حفر چاه یا قنات کنند در مورد اشخاص حقیقی مالکین دستگاه و در مورد اشخاص حقوقی مدیران عامل شرکت‌ها و یا سازمان‌ها و مؤسسات حفاری به مجازات مقرر در ماده ۴۵ این قانون محکوم خواهند شد و در صورت تکرار وزارت نیرو می‌تواند با اجازه دادستانی دستگاه حفاری را توقیف نماید. دادگاه تکلیف دستگاه حفاری را تعیین خواهد کرد.

ماده ۱۴- هرگاه در اثر حفر و بهره‌برداری از چاه یا قنات جدیدالاحداث در

اراضی غیر محیاه آب منابع مجاور نقصان یابد و یا خشک شود، به یکی از طرق زیر عمل می‌شود:

الف- در صورتی که کاهش و یا خشک شدن منابع مجاور با کف‌شکنی و یا حفر چاه دیگری جبران‌پذیر باشد با توافق طرفین صاحبان چاه جدید باید هزینه حفر چاه و یا کف‌شکنی را به صاحبان منابع مجاور پرداخت نمایند.

ب- در صورتی که کاهش و یا خشک شدن منابع مجاور با حفر چاه و یا کف‌شکنی جبران‌پذیر نباشد در این صورت با توافق طرفین مقدار کاهش یافته آب منابع مجاور در قبال شرکت در هزینه بهره‌برداری به تشخیص وزارت نیرو از چاه یا قنات جدید باید تأمین شود. در صورت عدم توافق طرفین طبق بند ج این ماده عمل می‌شود.

ج- در صورتیکه با تقلیل میزان بهره‌برداری از چاه یا قنات جدید مسئله تأثیر سوء در منابع مجاور از بین برود در اینصورت میزان بهره‌برداری چاه یا قنات جدید باید تا حد از بین رفتن اثر سوء در منابع مجاور کاهش یابد.

د- در مواردی که چاه یا قنات جدید در اراضی محیاه حفر واحداث شده باشد و آب منابع مقابل را جذب ننماید، احکام بالا درمورد آن جاری نخواهد شد.

تبصره ۱- در کلی موارد بالا بدو وزارت نیرو به موضوع رسیدگی و نظر خواهد داد. معترض می‌تواند به دادگاه صالحه شکایت نماید.

تبصره ۲- میزان آب منابع مجاور با توجه به آمار و شواهد و قرائن و شرایط اقلیمی توسط کارشناسان وزارتین نیرو و کشاورزی تعیین می‌شود.

تبصره ۳- هرگاه به تشخیص هیئت سه‌نفری موضوع ۱۹ و ۲۰ این قانون مسلم شود که خسارت موضوع این ماده ناشی از اشتباه کارشناسان وزارت نیرو بوده خسارت وارده طبق ماده ۴۴ این قانون بوسیله وزارت نیرو جبران خواهد شد.

ماده ۱۵- وزارت نیرو و مؤسسات و شرکت‌های تابع آن می‌توانند آب دنگها و آسیاب‌هایی را که موجب نقصان آب و یا اخلال در امر تقسیم آب می‌شوند در موارد ضرورت اجتماعی و حرج به ترتیب مقرر در ماده ۴۳ این قانون خریداری کنند.

ماده ۱۶- وزارت نیرو می‌تواند قنات یا چاهی که به نظر کارشناسان

این وزارتخانه بایر یا متروک مانده و یا بعلت نقصان فاحش آب عملاً مسلوب‌المنفعه باشد، در صورت ضرورت اجتماعی به مالک یا مالکین احیاء آنها را تکلیف نماید و در صورت عدم اقدام مالک یا مالکین تا یک سال پس از اعلام، وزارت نیرو می‌تواند راساً آنها را احیاء نموده و هزینه صرف‌شده را در صورت عدم پرداخت مالک یا مالکین از طریق فروش آب وصول نماید. همچنین می‌تواند اجازه حفر چاه یا قنات در حریم چاه یا قنات فوق‌الذکر صادر نماید.

ماده ۱۷- اگر کسی مالک چاه یا قنات یا مجرای آبی در ملک غیر باشد تصرف چاه یا قنات یا مجرا فقط از نظر مالکیت چاه یا قنات و مجرا و برای عملیات مربوط به قنات و چاه و مجرا خواهد بود و صاحب ملک می‌تواند در اطراف چاه و قنات و مجرا و یا اراضی بین دو چاه تا حریم چاه و مجرا هر تصرفی که بخواهد بکند مشروط بر اینکه تصرفات او موجب ضرر و صاحب قنات و چاه و مجرا نشود.

تبصره- تشخیص حریم چاه و قنات و مجرا با کارشناسان وزارت نیرو است و در موارد نزاع، محاکم صالحه پس از کسب نظر از کارشناسان مزبور به موضوع رسیدگی خواهند کرد.

فصل سوم: آب‌های سطحی

حقابه و پروانه مصرف معقول

ماده ۱۸- وزارت کشاورزی می‌تواند مطابق ماده ۱۹ این قانون در صورت وجود ضرورت اجتماعی و به‌طور موقت نسبت به صدور پروانه مصرف معقول آب برای صاحبان حقابه‌های موجود اقدام نماید. بدون اینکه حق این‌گونه حقابه‌داران از بین برود.

تبصره ۱- حقابه عبارت از حق مصرف آبی است که در دفاتر جزء جمع قدیم یا اسناد مالکیت یا حکم دادگاه یا مدارک قانونی دیگر قبل از تصویب این قانون برای ملک یا مالک آن تعیین شده باشد.

تبصره ۲- مصرف معقول مقدار آبی است که تحت شرایط زمان و مکان و

با توجه به احتیاجات مصرف‌کننده و رعایت احتیاجات عمومی و امکانات طبق مقررات این قانون تعیین خواهد شد.

ماده ۱۹- وزارت نیرو موظف است به‌منظور تعیین میزان مصرف معقول آب برای امور کشاورزی یا صنعتی یا مصارف شهری از منابع آب کشور برای اشخاص حقیقی یا حقوقی که در گذشته حقا به داشته‌اند و تبدیل آن به اجازه مصرف معقول هیئت‌های سه‌نفری در هر محل تعیین کند. این هیئت‌ها طبق آیین‌نامه‌ای که از طرف وزارت نیرو و وزارت کشاورزی تدوین می‌شود براساس اطلاعات لازم از قبیل مقدار آب موجود و میزان سطح و نوع کشت و محل مصرف و انشعاب و کیفیت مصرف آب و معمول عرف محل و سایر عوامل نسبت به تعیین میزان آب مورد نیاز اقدام خواهد کرد و پروانه مصرف معقول حسب مورد بوسیله وزارتخانه‌های ذی‌ربط طبق نظر این هیئت صادر خواهد شد و معترض به رأی هیئت سه‌نفری اعتراض خود را به سازمان صادرکننده پروانه تسلیم می‌کند و سازمان مذکور اعتراض را به هیئت پنج‌نفری ارجاع می‌نماید. رأی هیئت پنج‌نفری لازم‌الاجرا است و معترض می‌تواند به دادگاه‌های صالحه مراجعه نماید.

ماده ۲۰- اعضای هیئت‌های سه‌نفری مرکب خواهند بود از یک نفر کارشناس حقوقی به انتخاب وزارت نیرو و یک نفر کارشناس فنی به انتخاب وزارت کشاورزی و یک نفر معتمد و مطلع محلی به انتخاب شورای محل. اعضاء هیئت‌های پنج‌نفری عبارتند از: مدیرعامل سازمان آب منطقه‌ای و مدیرکل یا رئیس کل کشاورزی استان و یا نمایندگان آنها و یک نفر کارشناس به انتخاب وزیر نیرو و دو نفر معتمد و مطلع محلی به انتخاب شورای محل. در صورتی که منطقه آبریز شامل چند استان باشد، انتخاب مقامات دولتی مذکور در این ماده با وزرای مربوط خواهد بود.

تبصره- مدت مأموریت و نحوه رسیدگی هیئت‌های سه‌نفری و پنج‌نفری و نحوه اجرای تصمیمات هیئت‌های مذکور و موارد و ضوابط تجدید نظر و مدت اعتراض به تصمیم هیئت‌ها طبق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به پیشنهاد وزارت نیرو و وزارت کشاورزی به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

فصل چهارم: وظائف و اختیارات

صدور پروانه مصرف معقول

ماده ۲۱- تخصیص و اجازه بهره‌برداری از منابع عمومی آب برای مصارف شرب، کشاورزی، صنعت و سایر موارد منحصرأ با وزارت نیرو است.

تبصره- تقسیم و توزیع آب بخش کشاورزی، وصول آب‌بها یا حق‌النظاره با وزارت کشاورزی است.

تبصره ۲- تقسیم و توزیع آب شهری و اداره تأسیسات و جمع‌آوری و دفع فاضلاب در داخل محدوده شهرها به عهده شرکت‌های مستقلی به نام شرکت آب و فاضلاب شهرها و یا دستگاه مناسب دیگری خواهد بود که در هر صورت تحت نظارت شورای شهر و وابسته به شهرداری‌ها می‌باشند. در صورت نبودن شورای شهر نظارت با وزارت کشور است.

تا تأسیس شرکت‌ها و دستگاه‌های فوق‌الذکر مسئولیت آب شهرها و جمع‌آوری و دفع فاضلاب آنها به عهده دستگاه‌هایی است که فعلاً بر عهده دارند.

وزارت کشور موظف است با همکاری وزارت نیرو حداکثر تا ۶ ماه پس از تصویب این قانون اساسنامه شرکت‌های فوق‌الذکر یا دستگاه‌های مناسب دیگر را تهیه و به تصویب هیئت وزیران برساند.

تبصره ۳- تقسیم و توزیع آب بخش‌های صنعتی در داخل محدوده‌های صنعتی، با بخش صنعتی ذی‌ربط خواهد بود.

تبصره ۴- تقسیم و توزیع آب مشروب روستاها و اداره تأسیسات ذی‌ربط در داخل محدوده روستاها با وزارت بهداشت خواهد بود.

ماده ۲۲- وزارت نیرو یا سازمان‌ها و شرکت‌های تابعه پس از رسیدگی به درخواست متقاضی، پروانه مصرف معقول آب را با رعایت حق تقدم براساس آیین‌نامه‌ای که وزارتین نیرو و کشاورزی پیشنهاد و هیئت وزیران تصویب می‌نمایند صادر می‌کند.

ماده ۲۳- آیین‌نامه مربوط به درخواست مصرف آب و صدور پروانه استفاده از منابع آب مذکور در ماده یک این قانون باید حاوی کلیه مقررات و شروط

و تعهدات لازم باشد و ضمناً در پروانه مصرف معقول آب تاریخ شروع و اتمام تأسیسات اختصاصی آب و تاریخ استفاده از آن باید قید گردد.

ماده ۲۴- وزارت نیرو در هر محل پس از رسیدگی‌های لازم برای آب‌های مشروح در زیر نیز که تحت نظارت و مسئولیت آن وزارتخانه قرار می‌گیرد اجازه بهره‌برداری صادر می‌کند:

- الف- آب‌های عمومی که بدون استفاده مانده باشد.
- ب- آب‌هایی که بر اثر احداث تأسیسات آبیاری و سدسازی و زهکشی و غیره به دست آمده و می‌آید.
- ج- آب‌های زائد بر مصرف که به دریاچه‌ها و دریاها و انهار می‌ریزند.
- د- آب‌های حاصل از فاضلاب‌ها.
- ه- آب‌های زائد از سهمیه شهری.
- و- آب‌هایی که در مدت مندرج در پروانه به وسیله دارنده پروانه یا جانشین او به مصرف نرسیده باشد.

ز- آب‌هایی که پروانه استفاده از آن به علل قانونی لغو شده باشد.

ح- آب‌هایی که بر اثر زلزله یا سایر عوامل طبیعی در منطقه‌ای ظاهر می‌شود.

تبصره- شرکت‌های آب منطقه‌ای و آب و برق خوزستان مکلفند در قبال واگذاری حق برداشت جدید آب تحت پوشش طرح‌های تأمین و انتقال آب، متناسب با سهم آب تخصیصی، حق اشتراک دریافت و درآمد حاصله را براساس موافقت‌نامه متبادله با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور برای اجرای طرح‌های عمرانی مربوط با اولویت نگهداری و مرمت سازه‌های آبی در دست بهره‌برداری در همان منطقه به مصرف برسانند.

آیین‌نامه اجرایی این قانون شامل تعرفه حق اشتراک با پیشنهاد مشترک سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و وزارت نیرو به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.^۱

ماده ۲۵- دارندگان پروانه مصرف ملزم هستند که از مصرف و اتلاف غیرمعقول آب اجتناب نمایند و مجاری اختصاصی مورد استفاده خود را به‌نحو

که این منظور را تأمین کند احداث و نگهداری کنند، اگر به هر علتی مسلم شود که نحوه مصرف، معقول و اقتصادی نیست در این صورت بر حسب مورد وزارت نیرو به وزارت کشاورزی مراتب را با ذکر علل و ارائه دستورهای فنی به مصرف‌کننده اعلام می‌دارد. هرگاه در مدت معقول تعیین‌شده در اخطار مزبور که به هر حال از یک سال تجاوز نخواهد کرد مصرف‌کننده به دستورهای فنی فوق‌الذکر عمل ننماید یا متخلف طبق ماده ۴۵ این قانون رفتار خواهد شد.

تبصره- در صورت اعتراض به نظر وزارت نیرو یا وزارت کشاورزی مراجع مذکور در ماده ۱۹ این قانون رسیدگی خواهند کرد.

ماده ۲۶- وزارت نیرو مکلف است با توجه به اطلاعاتی که وزارت کشاورزی در مورد مقدار مصرف آب هر یک از محصولات کشاورزی برای هر ناحیه در اختیار وزارت نیرو قرار می‌دهد میزان مصرف آب را با توجه به نوع محصول و میزان - راضی تعیین و بر اساس آن اقدام به صدور اجازه بهره‌برداری بنماید.

ماده ۲۷- پروانه مصرف آب مختص به زمین و مواردی است که برای آن صادر شده است مگر آنکه تصمیم دیگری به وسیله دولت در منطقه اتخاذ شود. به جز آنچه که در پروانه قید شده است برساند و همچنین حق انتقال پروانه صادره را به دیگری بدون اجازه وزارت نیرو نخواهد داشت مگر بتبع زمین و برای همان مصرف با اطلاع وزارت نیرو.

ماده ۲۸- هیچ کس حق ندارد آبی را که اجازه مصرف آن را دارد به مصرفی به جز آنچه که در پروانه قید شده است برساند و همچنین حق انتقال پروانه صادره را به دیگری بدون اجازه وزارت نیرو نخواهد داشت مگر به تبع زمین و برای همان مصرف با اطلاع وزارت نیرو.

ماده ۲۹- وزارت نیرو موظف است به منظور تأمین آب مورد نیاز کشور از طریق زیر اقدام مقتضی به عمل آورد:

الف- مهار کردن سیلاب‌ها و ذخیره نمودن آب رودخانه‌ها در مخازن سطحی یا زیرزمینی.

ب- تنظیم و انتقال آب با ایجاد تأسیسات آبی و کانالها و خطوط آبرسانی و شبکه آبیاری ۱ و ۲.

ج- بررسی و مطالعه کلیه منابع آب‌های کشور.
 د- استخراج و استفاده از آب‌های زیرزمینی و معدنی.
 ه- شیرین کردن آب شور در مناطق لایم.
 و- جلوگیری از شور شدن آب‌های شیرین در مناطق لازم.
 ز- کنترل و نظارت بر چگونگی و میزان مصارف آب و در صورت لزوم جیره‌بندی آن.

ح- تأسیس شرکت‌ها و سازمان‌های آب منطقه‌ای و مؤسسات و تشکیل هیئت‌ها و کمیته‌های مورد نیاز.
 ط- انجام سایر اموری که مؤثر در تأمین آب باشد.
تبصره- ایجاد شبکه‌های آبیاری ۳ و ۴ و تنظیم و انتقال آب از آنها تا محل‌های مصرف با وزارت کشاورزی است.

ماده ۳۰- گزارش کارکنان وزارت نیرو و مؤسسات تابعه و کارکنان وزارت کشاورزی (بنا به معرفی وزیر کشاورزی) که به موجب ابلاغ مخصوص وزیر نیرو برای اجرای وظایف مندرج در این قانون انتخاب و به دادرها معرفی می‌شوند ملاک تعقیب متخلفین است و در حکم گزارش ضابطین دادگستری خواهد بود و تعقیب متخلفین طبق بند ب از ماده ۵۹ قانون آئین دادرسی کیفری به عمل خواهد آمد.

ماده ۳۱- مأمورین شهربانی و ژاندارمری و سایر قوای انتظامی حسب مورد موظفند دستورات وزارت نیرو و سازمان‌های آب منطقه‌ای و وزارت کشاورزی را در اجرای این قانون به مورد اجرا گذارند.

ماده ۳۲- وزارت نیرو می‌تواند سازمان‌ها و شرکت‌های آب منطقه‌ای را به صورت شرکت‌های بازرگانی رأساً یا با مشارکت سازمان‌های دیگر دولتی یا شرکت‌هاییکه با سرمایه دولت تشکیل شده‌اند ایجاد کند. اساسنامه این شرکت‌ها به پیشنهاد وزارت نیرو به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید و شرکت‌های مذکور از پرداخت حق‌الثبت و تمبر و هزینه دادرسی معاف خواهند بود.

وزارت نیرو می‌تواند از این اختیارات برای تغییر وضع شرکت‌ها و سازمان‌ها و مؤسسات موجود خود استفاده کند.^۱

۱- مصوبه شماره ۲۸۹/۷ قوه قضائیه - اداره کل حقوقی و تدوین قوانین در تاریخ ۱۳۷۵/۱/۲۹

تبصره- وزارت نیرو حوزه عمل شرکت‌ها و سازمان‌های آب منطقه‌ای را تعیین می‌نماید.

وصول آب بها، عوارض و دیون

ماده ۳۳- وزارت نیرو موظف است نرخ آب را برای مصارف شهری و کشاورزی و صنعتی و سایر مصارف با توجه به نحوه استحصال و مصرف برای هر یک از مصارف در تمام کشور به شرح زیر تعیین و پس از تصویب شورای اقتصاد وصول نماید.

الف- در مواردی که استحصال آب به وسیله دولت انجام پذیرفته و به صورت تنظیم‌شده در اختیار مصرف‌کننده قرار گیرد، نرخ آب با در نظر گرفتن هزینه‌های جاری از قبیل مدیریت، نگهداری، تعمیر، بهره‌برداری و هزینه استهلاک تأسیسات و با توجه به شرایط اقتصادی و اجتماعی هر منطقه تعیین و از مصرف‌کننده وصول می‌شود.

ب- در مواردی که استحصال آب به وسیله دولت انجام نمی‌پذیرد دولت می‌تواند به ازای نظارت و خدماتی که انجام می‌دهد با توجه به شرایط اقتصادی و اجتماعی هر منطقه در صورت لزوم عوارضی را تعیین و از مصرف‌کننده وصول نماید.

تبصره ۱- وزارت نیرو مکلف است میزان بخشودگی مصرف آب مشروب شهرهای بزرگ و کوچک را به‌منظور کمک به طبقه مستضعف تعیین و پس از تصویب هیئت دولت به اجرا درآورد.^۱

سؤال-

برخی از سازمان‌ها از جمله سازمان آب و شرکت برق منطقه‌ای و همچنین مدیریت‌های تبعه آن و فاضلاب شهری از پرداخت هزینه‌های مقرر در آیین دادرسی مدنی معاف می‌باشند یا خیر؟ نظریه اداره حقوقی

برطبق ماده (۳۲) قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱ وزارت نیرو می‌تواند سازمان‌ها و شرکت‌های آب منطقه را به صورت شرکت بازرگانی رأساً یا با مشارکت سازمان‌های دیگر دولتی یا شرکت‌هایی که با سرمایه دولت تشکیل شده اند ایجاد کند. اساسنامه این شرکت‌ها با پیشنهاد وزارت نیرو به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید شرکت‌های موضوع این ماده از پرداخت حق الثبت و تمبر و هزینه دادرسی معاف خواهند بود. بنابراین در صورتی که شرکت از جمله شرکت‌های تأسیس شده براساس ماده (۳۲) باشد از پرداخت هزینه دادرسی معاف است در غیر این صورت باید هزینه دادرسی پرداخت نمایند. همچنین شرکت‌های برق منطقه‌ای مشمول معافیت از هزینه دادرسی نبوده و ملزم به پرداخت هزینه دادرسی هستند.

تبصره ۲- در مواردی که جلوگیری از ضرر کشاورزان و یا تشویق آنها به کشت محصولات اساسی تخفیف خاصی را اقتضا کند وزارت نیرو می‌تواند با تصویب هیئت دولت تخفیف لازم را منظور نماید.^۱

تبصره ۳- دولت مکلف است همه‌ساله علاوه بر تأمین اعتبارات کمک به شرکت‌های آب منطقه‌ای بابت بخشودگی بهای آب مابه‌التفاوت احتمالی ناشی از اجرای تبصره ۱ این ماده در مقایسه با قانون اصلاح قانون بخشودگی آب‌بهای مشترکین کم‌مصرف تخفیف‌های موضوع تبصره ۲ این ماده را در بودجه سالانه پیش‌بینی کرده و به‌منظور تأمین آب در مناطق محروم در اختیار وزارت نیرو بگذارد.^۲

ماده ۳۴- آب بران موظف به پرداخت بهای آب مصرفی و یا عوارض آن براساس بندهای الف و ب مذکور در ماده ۳۳ این قانون می‌باشند و الا آب مصرف‌کننده‌ای که حاضر به پرداخت آب بها نگردیده است پس از مهلت معقولی که از طرف دولت به مصرف‌کننده داده خواهد شد قطع می‌گردد و چنانچه مصرف‌کننده از پرداخت بدهی‌های معوقه خود بابت آب‌بها و یا عوارض استنکاف نماید دولت صورت بدهی مصرف‌کننده را جهت صدور اجرائیه به اداره ثبت محل ارسال خواهد کرد و اداره ثبت مکلف است بر طبق مقررات اجرای اسناد رسمی لازم‌الاجرا نسبت به صدور ورقه اجرائیه و وصول مطالبات از بدهکار اقدام کند.

تبصره- مهلت معقول برای قطع آب و شرایط اجازه استفاده مجدد از آب و سایر موضوعات مربوط طبق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به وسیله وزارت نیرو پیشنهاد به تصویب هیئت وزیران برسد.

حفاظت و نگهداری تأسیسات آبی مشترک

ماده ۳۵- در مورد حفاظت و نگهداری چاه-قنات-نهر-جوی و استخر و هر منبع یا مجرا و تأسیسات آبی مشترک کلیه شرکا به نسبت سهم خود مسئولند.

ماده ۳۶- مصرف‌کنندگان آب از مجاری و سردهنه مشترک مسئول

۱- الحاقی ۱۳۶۱/۱۲/۱۶

۲- الحاقی ۱۳۶۱/۱۲/۱۶

نگهداری تأسیسات مشترک هستند و هیچ‌کس بدون اجازه وزارت نیرو حق احداث و تغییر مقطع و مجرای آب و انشعاب جدید را ندارد و هر بالادستی مسئول خساراتی است که از عمل غیرمتعارف او به پایین‌دستی وارد می‌آید.

ماده ۳۷- هیچ نهر و جوی و قنات و چاهی نباید در اماکن و جاده‌های عمومی و اماکن متبرکه و باستانی و حریم آنها به‌صورتی باشد که ایجاد و مزاحمت برای ساکنین و عابرین و وسائط نقلیه و اماکن مذکور نماید در غیر این صورت مالک یا مالکین موظفند طبق مشخصات فنی وزارتخانه‌های مربوطه اقدامات لازم برای رفع خطر و یا مزاحمت را به‌عمل آورند. در صورتی که مالک یا مالکین از اجرای اخطار کتبی وزارتخانه ذی‌ربط و شهرداری (در شهرها) حداکثر به مدت یک ماه طبق مشخصات مذکور، در رفع خطر اقدام نکنند دولت برای رفع خطر راساً اقدام و هزینه آن را از مالک یا مالکین دریافت خواهد کرد و در صورتی که خطر قابل رفع نباشد آن را مسدود می‌نماید.

تبصره- احداث نهر یا جوی و لوله‌کشی نفت و گاز و نظایر آن در حریم تأسیسات آب و یا برق موکول به تحصیل اجازه از وزارت نیرو و در معابر شهرها با جلب موافقت شهرداری و وزارت نیرو خواهد بود. مشخصات فنی مندرج از اجازه‌نامه لازم‌الاجرا است.

ماده ۳۸- هرگاه استفاده‌کنندگان مشترک نهر یا جوی یا چاه یا قنات و امثال آن حاضر به تأمین هزینه آن نشوند هر یک از شرکا می‌توانند مطابق ماده ۵۹۴ قانون مدنی عمل نمایند.

ماده ۳۹- هر نهری که در زمین دیگری جریان داشته در صورت ثبوت اعراض ذی‌حق در محاکم قضایی حق مجرا از بین خواهد رفت.

ماده ۴۰- در مواردی که کانال‌ها یا انهار مورد استفاده اشخاص مانع از عملیات عمرانی و یا بهره‌برداری صاحب زمین گردد. صاحب زمین می‌تواند به جای آنها مجرای دیگری با تصویب وزارت نیرو به صورتی که سبب اتلاف آب و یا موجب اشکال در امر آب‌رسانی یا آبیاری نگردد به هزینه خود احداث کند.

ماده ۴۱- هرگاه آبران نتوانند در مورد مسیر و یا طرز انشعاب آب از مجرای طبیعی یا کانال اصلی با یکدیگر توافق نمایند حسب مورد وزارت نیرو و وزارت کشاورزی می‌تواند با توجه به اینکه به حق دیگری لطمه‌ای نرسد مسیر یا انشعاب را تعیین کند.

ماده ۴۲- در مورد بهره‌برداری از آب‌های سطحی حل اختلاف حاصل در امر تقدم یا اولویت و نحوه میزان برداشت و تقسیم و مصرف آب و همچنین اختلافاتی که موجب تأخیر آبرسانی می‌شود ابتدا باید از طریق کدخدامنشی توسط سرآبیاران و میرابان با همکاری شوراهای محلی در صورتی که وجود داشته باشد فیصله پذیرد و در صورت ادامه اختلاف به دادگاه صالح مراجعه می‌نماید.

فصل پنجم: جبران خسارت تخلفات و جرائم و مقررات مختلفه

جبران خسارات

ماده ۴۳- در موارد ضرورت اراضی، مستحدثات، اعیانی و املاک متعلق به اشخاص که در مسیر شبکه آبیاری و خطوط آبرسانی واقع باشند با رعایت حریم مورد نیاز در اختیار دولت قرار می‌گیرند و قیمت عادلانه با توجه به خسارت وارده به ماکلین شرعی پرداخت می‌شود.

تبصره ۱- در مواردی که دولت قادر به پرداخت به صورت نقدی نیست می‌تواند با توافق مالک به شکل قسطی پرداخت نماید.^۱

تبصره ۲- به وزارتین کشاورزی و نیرو اجازه داده می‌شود در مواردی که اراضی، مستحدثات، اعیانی و املاک متعلق به اشخاص که در مسیر شبکه آبیاری و زه‌کشی واقع و زمین‌هایی که در اجرای طرح غیرقابل استفاده می‌شود با توافق مالک از زمین‌هایی که در اثر اجرای طرح قابل کشت شده یا بشود و یا از زمین‌های مواتی که آماده واگذاری است و یا در مقابل حق اشتراک از شبکه آبیاری به افراد مزبور داده شود و مابه‌التفاوت ناشی از بهای

زمین و حق اشتراک را به صورت اقساطی پرداخت نمایند.^۱

ماده ۴۴- در صورتی که در اثر اجرای طرح‌های عمرانی و صنعتی و توسعه کشاورزی و سدسازی و تأسیسات مربوطه یا در نتیجه استفاده از منابع آب‌های سطحی و زیرزمینی در ناحیه یا منطقه‌ای قنوت و چاه‌ها و یا هر نوع تأسیسات بهره‌برداری از منابع آب متعلق به اشخاص تملک و یا خسارتی بر آن وارد شود و یا در اثر اجرای طرح‌های مذکور آب قنوت و چاه‌ها و رودخانه‌ها و چشمه‌های متعلق به اشخاص حقیقی یا حقوقی و حبابه بر آن نقصان یافته و یا خشک شوند به ترتیب زیر برای جبران خسارت عمل خواهد شد:

الف- در مواردی که خسارت وارده نقصان آب بوده و جبران کسری آب امکان‌پذیر باشد، بدون پرداخت خسارت، دولت موظف به جبران کمبود آب خواهد بود.

ب- در مواردی که خسارت وارده ناشی از نقصان آب بوده و جبران کسری آب امکان‌پذیر نباشد خسارت وارده در صورت عدم توافق با مالک یا مالکین طبق رأی دادگاه صالحه پرداخت خواهد شد.

ج- در مواردی که خسارت وارده ناشی از خشک شدن یا مسلوب‌المنفعه شدن قنوت و چاه‌ها و چشمه‌ها بوده، و تأمین آب تأسیسات فوق‌الذکر از طرق دیگر امکان‌پذیر باشد، مالک یا مالکین مذکور می‌توانند قیمت عادلانه آب خود یا به میزان آن، آب دریافت نمایند و یا به‌اندازه مصرف معقول آب و قیمت بقیه آن را دریافت کنند. در هر صورت وزارت نیرو موظف به پرداخت خسارت ناشی از خشک شدن یا مسلوب‌المنفعه شدن تأسیسات مذکور می‌باشد.

در کلیه موارد بالا چنانچه اختلافی پیش آید طبق رأی دادگاه صالحه عمل خواهد شد.

د- در مواردی که خسارت وارده ناشی از تمکّل و یا خشک شدن آب قنوت و چاه‌ها و چشمه‌ها بوده و تأمین آب مالکین این تأسیسات از طریق دیگر امکان‌پذیر نباشد خسارت مذکور در صورت عدم توافق با مالک یا مالکین طبق رأی دادگاه صالحه پرداخت خواهد شد.

ه- نسبت به چاه‌ها و قنوات و سایر تأسیسات بهره‌برداری از منابع آب که طبق مقررات غیر مجاز تشخیص داده شود خسارتی پرداخت نخواهد شد.

و- در مورد اراضی که از منابع آب طرح‌های ملی در داخل و یا خارج محدوده طرح آبیاری می‌شود و خسارات آنها طبق این قانون پرداخت شده است بهای آب مصرفی طبق مقررات و معیارهای وزارت نیرو مانند سایر مصرف‌کنندگان آب از طرف مصرف‌کننده باید پرداخت شود.

ز- در صورتی که در اثر اجرای طرح خسارتی بدون لزوم تصرف و خرید به اشخاص وارد آید خسارات وارده در صورت عدم توافق طبق رأی دادگاه صالحه پرداخت خواهد شد.

تخلفات و جرائم

ماده ۴۵- اشخاص زیر علاوه بر اعاده وضع سابق و جبران خسارت وارده به ۱۰ تا ۵ ضربه شلاق و یا از ۱۵ روز تا سه ماه حبس تأدیبی بر حسب موارد جرم به نظر حاکم شرع محکوم می‌شوند:

الف- هرکس عمداً و بدون اجازه در پیچه و مقسمی را باز کند یا در تقسیم آب تغییری دهد یا دخالت غیرمجاز در وسایل اندازه‌گیری آب کند یا به نحوی از انحا امر بهره‌برداری از تأسیسات آبی را مختل سازد.

ب- هرکس عمداً آبی را بدون حق یا اجازه مقامات مسئول به مجاری یا شبکه آبیاری متعلق به خود منتقل کند و یا موجب گردد که آب حق دیگری به او نرسد.

ج- هر کس عمداً به نحوی از انحا به ضرر دیگری آبی را به هدر دهد.

۱- رأی وحدت رویه شماره ۷۱۲-۱۵/۱۰/۱۳۸۸ هیئت عمومی دیوان عالی کشور
 بنا به حکم مقرر در ماده ۴۵ قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۶/۱۲/۱۳۶۱ حفر چاه یا قنات یا بهره‌برداری از منابع آب بدون رعایت مقررات قانونی مزبور ممنوع است و مرتکب علاوه بر اعاده وضع سابق و جبران خسارات وارده به مجازات مقرر در آن ماده نیز محکوم می‌گردد، بنا به مراتب به نظر اکثریت اعضای هیئت عمومی دیوان عالی کشور رأی شعبه دوازده دادگاه تجدیدنظر استان خراسان رضوی که محکومیت مرتکب را به مسلوب‌المنفعه نمودن چاه موضوع دعوی و پرداخت خسارت وارده به آب خوان زیرزمینی تأیید نموده است صحیح و قانونی تشخیص می‌گردد.

این رأی طبق ماده ۲۷۰ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری، در موارد مشابه برای شعب دیوان عالی کشور و دادگاه‌ها لازم‌الاتباع است.

د- هرکس آب حق دیگری را بدون مجوز قانونی تصرف کند.
 ه- هرکس بدون رعایت مقررات این قانون به حفر چاه و یا قنات و یا بهره‌برداری از منابع آب مبادرت کند.

تبصره- در مورد بندهای ب و ج و د با گذشت شاکی خصوصی تعقیب موقوف می‌شود.

مقررات مختلفه

ماده ۴۶- آلوده ساختن آب ممنوع است، مسئولیت پیشگیری و ممانعت و جلوگیری از آلودگی منابع آب به سازمان حفاظت محیط زیست محول می‌شود.

سازمان مذکور موظف است پس از کسب نظر سایر مقامات ذی‌ربط کلیه تعاریف و ضوابط، مقررات و آیین‌نامه‌های مربوط به جلوگیری از آلودگی آب را تهیه و به تصویب هیئت وزیران برساند و پس از تصویب لازم‌الاجرا خواهد بود.
ماده ۴۷- مؤسساتی که آب را به مصارف شهری یا صنعتی یا معدنی یا دامداری و نظایر آن می‌رسانند موظفند طرح تصفیه آب و دفع فاضلاب را با تصویب مقامات مسئول ذی‌ربط تهیه و اجرا کنند.

ماده ۴۸- صدور اجازه بهره‌برداری یا واگذاری بهره‌برداری از شن و ماسه و خاک رس بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار و مسیل‌ها و حریم قانونی سواحل دریاها و دریاچه‌ها منوط به کسب موافقت قبلی وزارت نیرو است.

تبصره- وزارت نیرو در موقع موافقت با موضوع این ماده مشخصات فنی مورد نظر خود را جهت درج در پروانه بهره‌برداری به دستگاه صادرکننده پروانه اعلام خواهد کرد و حق نظارت بر رعایت این مشخصات را خواهد داشت.

ماده ۴۹- تشخیص صلاحیت فنی کارشناسان رشته‌های مختلف فنون مربوط به امور آب و آب‌رسانی در مورد اخذ پروانه کارشناسی رسمی دادگستری با استعلام از وزارت نیرو خواهد بود.

ماده ۵۰- در هر مورد که دادگاه‌ها در اجرای مقررات این قانون صالح به رسیدگی باشند مکلفند به فوریت و خارج از نوبت به اختلافات رسیدگی و حکم صادر نمایند.

ماده ۵۱- آیین‌نامه‌های اجرایی این قانون توسط وزارتین نیرو و کشاورزی بر حسب مورد تهیه و پس از تصویب هیئت وزیران قابل اجرا خواهد بود.

ماده ۵۲- کلیه قوانین و مقرراتی که مغایر با این قانون باشد از تاریخ تصویب این قانون در آن قسمت که مغایر است بلااثر می‌باشد.
قانون فوق مشتمل بر پنجاه‌ودو ماده و بیست‌وهفت تبصره در جلسه روز دوشنبه شانزدهم اسفندماه یک هزار و سیصد و شصت و یک مجلس شورای اسلامی تصویب گردیده و در تاریخ ۱۳۶۱/۱۲/۲۲ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

قانون آب و نحوه ملی شدن آن مصوب ۱۳۴۷/۴/۲۷ مجلس شورای ملی

فصل اول: کلیات

بخش اول: مالکیت عمومی و ملی آب

ماده ۱- کلیه آب‌های جاری در رودخانه‌ها و انهار طبیعی و دره‌ها و جویبارها و هر مسیر طبیعی دیگر اعم از سطحی و زیرزمینی و همچنین سیلاب‌ها و فاضلاب‌ها و زهاب‌ها و دریاچه‌ها و مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی و چشمه‌سارها و آب‌های معدنی و منابع آب‌های زیرزمینی ثروت ملی محسوب و متعلق به عموم است و مسئولیت حفظ و بهره‌برداری این ثروت ملی و احداث و اداره تأسیسات توسعه منابع آب به وزارت آب و برق محول می‌شود.

ماده ۲- بستر انهار طبیعی و رودخانه‌ها اعم از اینکه آب دائم یا فصلی داشته باشند متعلق به دولت است و پهنای آن تا حدی است که مسیر رودخانه یا نهر را در حداکثر طغیان معمولی نشان دهد و همچنین است ساحل دریاها و دریاچه‌ها طبق قانون اراضی ساحلی مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵ ایجاد هر نوع اعیانی در بستر انهار و رودخانه‌ها و در سواحل دریا و دریاچه‌ها اعم از طبیعی و یا مخزنی با توجه به حریم قانونی ممنوع است مگر با اجازه وزارت آب و برق.

تبصره ۱- حداکثر طغیان در مورد هر رودخانه و نهر طبیعی با توجه به آمار هیدرولوژی رودخانه‌ها و انهار و داغ آب در بستر طبیعی آنها بدون رعایت اثر ساختمان تأسیسات آبی از طرف وزارت آب و برق تعیین خواهد شد.

تبصره ۲- وزارت آب و برق در صورتی که اعیانی‌های موجود در بستر انهار و رودخانه‌ها را برای بهره‌برداری آب و برق مزاحم تشخیص دهد به مالک یا متصرف اعلام خواهد کرد که ظرف مدت معینی در تخلیه و قلع اعیانی اقدام کند و در صورت استنکاف وزارت آب و برق با نظارت دادستان یا نماینده او اقدام به تخلیه و قلع خواهد کرد.

در صورتی که تا تاریخ تصویب این قانون ایجاد اعیانی با کسب اجازه از مقامات ذی‌صلاحیت شده باشد فقط خسارت اعیانی به ترتیب مقرر در ماده ۵۰

تعیین و پرداخت می‌شود.

بخش دوم: حقایق و اجازه مصرف

ماده ۳- حقایق عبارت از حق مصرف آبی است که در دفاتر جزء جمع یا اسناد مالکیت یا حکم دادگاه یا مدارک قانونی دیگر قبل از تصویب این قانون به نفع مالک آن تعیین شده باشد.

ماده ۴- اجازه مصرف حقی است که به‌منظور استفاده مفید و معقول از آب با رعایت مقررات پیش‌بینی شده در این قانون از طریق صدور پروانه به اشخاص حقیقی یا حقوقی واگذار می‌شود.

ماده ۵- در رودخانه‌هایی که مجموع حقایق مصرف‌کنندگان بیش از میزان واقعی و عادی رودخانه‌ها باشد و حقایق‌های موجود به مصرف مفید نرسد وزارت آب و برق می‌تواند در هر ناحیه تا تاریخ اعلام اجرای قانون ملی شدن آب به وسیله هیئت‌های سه‌نفری و پنج‌نفری طبق مواد ۷ و ۸ این قانون با توجه به مدارک موجود و میزان آب رودخانه و کیفیت تقسیم و مصرف و معمول محل در تعیین میزان حقایق مصرف‌کنندگان تجدید نظر کند و نظریه هیئت‌های مزبور پس از قطعیت به وسیله وزارت آب و برق به مورد اجرا گذارده می‌شود.

ماده ۶- از تاریخ اعلام اجرای ملی شدن آب در هر ناحیه و منطقه وزارت آب و برق مکلف است طبق ماده ۷ این قانون با تعیین هیئت‌های سه‌نفری پروانه مصرف مفید با قید حجم آب قابل تحویل برای امور کشاورزی یا صنعتی یا مصارف شهری و سایر مصارف مذکور در این قانون برای دارندگان حقایق یا مصرف‌کنندگان صادر کند و پس از صدور پروانه مصرف مفید حقایق‌های موضوع ماده ۳ منتفی است.

تبصره- اجرای مواد ۵ و ۶ این قانون در مورد تبدیل حقایق به پروانه مصرف مفید و صدور پروانه مصرف ایجاد حق برای تغییر مال‌الاجاره یا قیمت املاکی که در اجرای قوانین و مقررات اصلاحات ارضی واگذار شده یا خواهد شد نخواهد کرد.

ماده ۷- وزارت آب و برق موظف است به‌منظور تعیین میزان مصرف مفید

آب برای امور کشاورزی یا صنعتی یا مصارف شهری از منابع آب کشور برای اشخاص حقیقی یا حقوقی که در گذشته حقا به داشته‌اند و تبدیل آن به اجازه مصرف مفید هیئت‌های سه نفری در هر ناحیه یا منطقه تعیین کند.

این هیئت‌ها طبق آیین‌نامه‌ای که از طرف وزارت آب و برق و وزارت کشاورزی تدوین می‌شود بر اساس اطلاعات لازم نسبت به مقدر آب موجود و میزان سطح کشت و محل مصرف و انشعاب و کیفیت مصرف آب و معمول و عرف محل و سایر عوامل رسیدگی خواهد کرد و پروانه مصرف طبق نظر این هیئت صادر خواهد شد. معترض به رأی هیئت سه نفری اعتراض خود را به وزارت آب و برق تسلیم می‌کند تا در صورت موافقت وزارت آب و برق به هیئت پنج نفری ارجاع شود، رأی هیئت پنج نفری قطعی و لازم‌الاجرا است.

ماده ۸- اعضا هیئت‌های سه‌نفری مرکب خواهند بود از دو نفر کارشناس به انتخاب وزارت آب و برق و یک نفر کارشناس به انتخاب وزارت کشاورزی و اعضا هیئت‌های پنج‌نفری عبارتند از دادستان استانی که منطقه آبریز در آن قرار گرفته و مدیرعامل سازمان آب منطقه‌ای و در صورت نبودن سازمان آب منطقه‌ای نماینده وزارت آب و برق و مدیر کل یا رئیس کل اصلاحات ارضی استان یا فرمانداری کل و مدیر کل یا رئیس کل کشاورزی استان یا فرمانداری کل و یک نفر کارشناس به انتخاب وزیر آب و برق. در صورتی که منطقه آبریز شامل چند استان یا فرمانداری کل باشد انتخاب دادستان یا مقامات مذکور در این ماده با وزرای مربوط خواهد بود.

تبصره- مدت مأموریت و نحوه رسیدگی هیئت‌های سه‌نفری و پنج‌نفری و نحوه اجرای تصمیمات هیئت‌های مذکور و موارد و ضوابط ارجاع به تجدیدنظر به هیئت پنج نفری و مدت اعتراض به تصمیم هیئت‌های سه نفری طبق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به پیشنهاد وزارت آب و برق و وزارت کشاورزی به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.